

A vaslui-i csata

A XV. század második felében az oszmán birodalom katonai erejének tetőpontjára ért. Minden esztendő újabb hadjáratot, újabb győzelmeket, újabb tartományokat hozott a török hadaknak. Évezredek birodalmak roppantak össze, s a félholdas zászlót Bizánc falaira is kitűzte II. Mohamed.

Úgy tűnt, hogy nincs már hatalom, amely a török hadak útját állhatná, és az ottomán iga perspektívája szinte elkerülhetetlen végzetként lebegett a kisebb kelet-európai feudális államok előtt. S amikor a szultánok hódítási láza és dicsőszomja már nem ismert határt, amikor a török hadvezérek már vakon hittek legyőzhetetlenségükben, akkor a félhold terjeszkedése váratlanul megtorpant. Kik emeltek gátat hadai áradatának, kik szorították vissza Bizánc legyőzőit, kik merészték „megalázni“ a próféta zászlaját? Fényes betűkkel véste a történetírás a Duna menti népek emlékezetébe Hunyadi János, Szkander bég, Vlad Ţepeş, Kinizsi Pál vagy Ştefan cel Mare nevét s másokét, akik jórészt egyszerű parasztokból és kézművesekből álló valódi néphadsereggel az európai összefogás, a kisépek függetlenségének, önvédelmének hősei voltak. Sajnos azonban a kisállamok óriási áldozatok árán szerzett győzelmei nem tudták a török katonai hatalmat megtörni s e birodalom terjeszkedését hathatósan megállítani. A XV. század derekán Havasalföld és Moldva vezető körei az oszmán katonai és diplomáciai nyomás roppant erejének engedve vállalták az adófizetés terhét. Vakmerőségnek számított tehát, ha valamelyik uralkodó megtagadta az évi harács folyósítását, a török fennhatóság elismerését; az ilyesmi azonnali megtorlást, katonai beavatkozást, az ország földülését jelentette.

Ştefan cel Mare tisztában volt azzal, milyen kockázatot vállal, mekkora erő haragját váltja ki, amikor megtagadta az adó fizetését. Évek óta készült erre a lépésre, egész bel- és külpolitikáját a teljes függetlenség visszaállításának rendelte alá.

A büntető hadjárat nem sokat vártott magára. II. Mohamed, „Allah kardja“ gyorsan szeretett végezni azokkal, akik hatalmának ellene szegültek. Főleg, amikor már Albániát ostromolták és Magyarország déli tartományait szorongatták portyázó csapatai. Az albánok azonban keményen ellenálltak, sőt úgy tűnt, hogy az európai hatalmak vezetőiben is tudatosodott a török veszély fenyegetése. Velenice, a pápa, Magyarország és Lengyelország hajlandónak mutatkozott a keresztény összefogásra a közös veszély elhárítása érdekében. Ebben a nemzetközi helyzetben egy újabb rés keletkezése az ottomán politikai bátyázatban veszélyt jelentett, annál is inkább, minthogy Moldva — elhelyezkedésénél fogva — alkalmasnak mutatkozott arra, hogy egy törökellenes európai koalíció gócpontjává lépjen elő. Ştefan cel Mare diplomáciája nemcsak arra törekedett, hogy Magyarország és Lengyelország támogatását megnyerje, hanem hogy a havasalföldi testvérállam élére is a függetlenség híveit helyezze.

A törököknek tehát az állt érdekében, hogy sürgősen leszámoljanak a moldvai fejedelemmel. A beavatkozás annyira sürgető volt, hogy II. Mohamed a török harcászaton egészen szokatlan cselekedetre ragadtatta magát: télvíz idején indította útnak hadait, hogy a moldvaiakat megleckéztesse. És tudta, kit tegyen meg főparancsnoknak. Szulejmán pasát, a tapasztalt hadvezért, aki azonban kudarcot szenvedett Szkutári ostrománál, és arra vágyott, hogy megtépázott tekintélyét helyreállítsa.

Mozgásba lendült hát az óriási, de lassú hadsereg. A több mint százezer katonára hosszan nyomult fölfelé a Balkánon, Havasalföldön át Moldva felé, ahol azonban kietlen pusztaság, felperzselt föld és betemetett kutak fogadták a betolakodókat. Az európai közvélemény érdeklődéssel várta az összecsapás kimenetelét. Tény-

leges katonai támogatást azonban csak Magyarország és Lengyelország nyújtott. Kevesen kételkedtek abban, hogy a hadjárat a török csapatok sikerével az első védelmi vonalat, elvégre Ștefan cel Mare csupán 40 000 felfegyverzett emberrel rendelkezett, s ezek közül is tízezret a várak őrségére kellett felhasználnia. Csatlakozott még hadseregéhez Mátyás király 6800 katonája — köztük egy 5000 főből álló székely hadtest — és 2000 lengyel harcos.

Vaslui, 1475. január 10. Szulejmán nem érti, mi történik seregével. Hiszen jól kezdődött minden. Nagyszámú, főlényben támadó harcосai bevették az első védelmi vonalat, amelyet moldvai nyilasok és a könnyű tüzérség védett. Majd áttörték a második vonalat is, amelyet a székelyek, moldvai kopjások és buzogányos gyalogosok, valamint a lengyelek tartottak. Győzelemittasan folytatták előrenyomulásaikat a próféta katonái, mialatt Szent György zászlaja mind hátrább kényszerült. Ekkor azonban nem várt fordulat állt elő.

Kétoldalról erős ágyúzás hangzott föl — a törökök mögül pedig kürt hallatszott. Megriadtak: be vannak kerítve? A köd miatt az ellenség katonái nem tudtak tájékozódni a számukra amúgy is ismeretlen mocsaras, szűk völgyben. Ekkor pedig a moldvai harcosok derekhada váratlanul oldalba támadta a törökök védtelenül hagyott szárnycsapatait. Ellentámadásba lendültek a székelyek is. A törökök megtorpantak, majd egymást tiporva menekülni próbáltak. Futottak, amerre láttak, pontosabban: amerre nem láttak; a köd miatt egy részük a mocsárba gázolt, ott lelte halálát. Végezetül a csata és az üldözés során 40 000 török veszítette életét, 4000 fogságba esett, s az ellenség valamennyi ágyúja a győztesek kezébe jutott.

A történettudomány többször is feltette a kérdést: miképpen történt mindez? A kortársak tisztelttel figyelték föl Moldva uralkodójára, aki megszegyenítette a gőgös félholdat.

Mint minden történelmi jelentőségű csata, a vaslui-i ütközet is a két hadsereg összecsapásán túlmenően egyben két civilizáció, két világszemlélet, két harcmódot és nem utolsósorban két hadvezér képességeinek az összemérését jelentette. Persze a számbeli fölény, a hadfelszerelés minősége, a katonák képzettsége és fegyelme is döntő tényező. Ebben a vonatkozásban a vaslui-i csatáról elmondhatjuk, hogy a létszámot és a felszerelést leszámítva, a moldvai hadsereg minden tekintetben fölényben volt.

Milyen társadalmi berendezést, milyen civilizációt, miféle világszemléletet képviseltek Ștefan cel Mare harcосai? Moldvában a feudális társadalom fénykorát élte, s az uralkodó erős, szilárd központi hatalmat hozott létre. A sereg zömét alkotó paraszt még nagyrészt szabad volt, és a felfegyverzett ember egyben katona is, aki meggyőződéssel száll harcba országa, földje, családja és tűzhelye védelmében. A vaslui-i csata lefolyását és kimenetelét tanulmányozó Marx is fölfigyelt arra, hogy a moldvai sereg zöme parasztokból, tehát nem hivatásos katonákból állt. Tény, hogy ebben az időben nemcsak a parasztság, hanem a városok lakossága is a köznemesség is oltalmat talált a fejedelmi hatalom árnyékában a bojárság túlkapásai ellen. Maga a főnemesség is a vajda tekintélyének volt alávetve. Ennek megfelelően a moldvai hadsereg fegyelmezett és megbízható volt.

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az országvédő hadműveletekben a román vajdaságok harcászatiának több évszázados tapasztalata alakult ki már ekkorra. A visszavonulás és pusztítás taktikája, a meg-megismétlődő rajtaütés, az ellenség állandó zaklatása, fárasztása és éheztetése, a terep sajátosságainak olyan módon való felhasználása, hogy a túlerő ne bontakozhassék ki, mindig bevált, és a vaslui-i csata során mesterien alkalmaztatott: már maga az a tény, hogy a török hadsereg arra kényszerült, hogy teljesen szokatlan felállásban harcoljon, zavaró körülmény volt. Köztudomású, hogy a török hadsereg közepén mindig a gyalogság állt, két szárnyán pedig a lovasság. A csata kezdetét rendszerint erős ágyúzás előzte meg török részről. Vaslui-nál minden másképpen történt. A szűk, mocsaras terep arra kényszerítette a törököket, hogy lovasságukat a közepén állítsák fel. Az ágyúk felhasználásáról szó sem lehetett: azok elmaradtak az ingoványban a lassú menetelés közben.

Nagy szerepet játszott a csata kimenetelében Ștefan cel Mare személyes bátorsága, lélekjelenléte, taktikai ügyessége. A török csapatok elkövette súlyos taktikai hiba gyors felismerése, az alkalmas időpontban végrehajtott nagy erejű ellentámadás teljesen felborította a török harci rendet.

Nem szabad megfeledkeznünk a moldvai, székely és lengyel katonák közzismert bátorságáról, öntudatáról, fegyelmezettségéről és hazafiasságáról sem, ami mind, mind a győzelem döntő tényezője volt. A román és a magyar vitézek együttműködése, az igaz ügy nemzetközi támogatása meghozta gyümölcsét.

A vaslui-i győzelem élénk nemzetközi visszhangot keltett. Krónikáirók, királyok, államfők, a pápa, mindnyájan felfigyeltek Ștefan cel Mare rendkívüli egyéniségére, s mivel tárgyalások folytak egy esetleges törökellenes keresztény koalíció létrehozásáról, sokan őt ajánlották a keresztény seregek főparancsnokául. Dlugosz lengyel krónikáiró véleménye szerint Ștefan cel Mare „a legméltóbb a világ kormányzására, uralására s főleg a törökök elleni parancsnokság és vezetés átvételére, a keresztények közös tanácsadása, megegyezése és határozata jóvoltából, míg a többiek, keresztény királyok s fejedelmek tunyaságban, kéjelgésben és polgárháborúban haszontalankodnak“. Ștefan cel Mare azonban tudatában volt annak, hogy a vaslui-i csata csak időnyerést jelent, s az oszmánellenes összefogás megszervezése nélkül az európai civilizáció veszélyben forog.

Ezért 1475. január 25-én levelet intézett az európai uralkodókhoz, amelyben a közös összefogást sürgette: „Részünkről ígérjük és keresztény hitünkre méltóságunk megesküszik, hogy helytállunk s mindhalálig harcolni fogunk a keresztény hitért, erre fejünket tesszük. Így kellene cselekedjenek méltóságtok is — tengeren vagy szárazföldön —, miután mi, a mindenható Isten segítségével jobb kezét levágtuk. Legyenek hát késedelem nélkül felkészülve.“

Báthory Lajos

Kondor Béla: Égi háború

